

Indhold

Forord	5
1. kapitel - At skrive slægtshistorie.....	7
2. kapitel - Slægtshistoriens opstilling	12
3. kapitel - Slægtsprogrammets historie.....	23
4. kapitel - Må - må ikke, bør - bør ikke	34
5. kapitel - Hvis du mangler stof om anerne?.....	40
6. kapitel - Den lille og den store historie.....	45
7. kapitel - Skriv, så det fænger.....	51
8. kapitel - Skriv din selvbiografi	68
9. kapitel - Slægtshistoriens layout.....	76
10. kapitel - Udgivelsen.....	95
11. kapitel - Nye måder.....	106
Efterord	115
Stikordsregister.....	116

Fra adelssag til folkedille

Slægtsbøger – eller måske snarere slægtstavler – har været udarbejdet langt tilbage i tiden. I starten har det været en specialitet for adelen, der havde fine aner og ditto slægtsnavne at hæge om og dokumentere. Efterhånden bredte lysten til at beskæftige sig med sin slægt til først borgerskabet og siden bondestanden, og efter anden verdenskrig opstod bureauer, der gjorde det til en levevej at udarbejde slægtsbøger for folk, som ikke selv havde mulighed for at gøre det. Det var i de besværlige tider, hvor kilderne kun fandtes i ét eksemplar på de arkiver, hvor de hørte til, og hvor ingen havde drømt om afskrifter eller databaser.

I dag stiller sagen sig helt anderledes. Vi er mange, der er bidt af slægtsforskerbacillen og med stor iver og omhu samler informationer direkte fra førstehåndskilderne eller hentet hos andre forskere. Vi kan uden alt for meget besvær tage mange kilder i øjesyn på nettet, og det er nemt at komme i kontakt med andre slægtsforskere, der har noget at tilbyde, som vi kan bruge. Vi behøver ikke alle at opfinde den dybe tallerken hver gang! Har vi været i gang med forskningen gennem nogle år, har vi formentlig masser af stof om vores aner og slægtninge. Opgaven er nu at få stykket informationsbidderne sammen til en historie.

Hvad er målet med bogen?

I modsætning til tidligere tider, hvor det kun var en sag for meget interesserede og ihærdige personer at samle stoffet, og hvor det krævede kapital at formidle det færdige værk, er det i dag muligt for de fleste af os at 'gøre noget ved det' og klare hele processen – på et niveau, der passer den enkelte.

Målet med denne bog er at inspirere til at komme i gang. Jeg vil fortælle om, hvad du stiller op med dit store stof. Hvordan kan du organisere det? Hvad skal du tage med, og hvad kan du med fordel lade ligge? Er der noget, du skal udelukke af etiske eller juridiske grunde? Hvordan disponerer du historien? Hvordan skriver du, så det fænger, så læseren hænger på?

Når en bog skal præsentere sig, er det ikke nok, at den er velskrevet og spændende. Den må også have udseendet med sig, den skal layouts, så læseren ikke kan lade være med at blade i den. Derfor viser jeg, hvordan du kan sætte bogen op, så den er indbydende og let at finde rundt i, fra forsiden og valget af titel til historien til det sidste punktum.

Værket skal videre ud, og du vil finde tips og idéer til udgivelsen. Det vil være de færreste beskåret at få et forlag til at udgive bogen, men mindre og andet kan bestemt gøre det. I dagens Danmark er der mange muligheder for at få trykt slægtshistorien, uden at det behøver at koste hele ens opsparing.

Skulle en læser sidde med den tanke, at bogens tid er forbi – det er på nettet, det foregår? De nye elektroniske muligheder for slægtshistorieskrivning hører med i billedet og får deres kapitel. I øvrigt vil de generelle principper for, hvordan man kan *fortælle* sin historie være gældende, uanset om man publicerer den på papir eller på nettet.

Jeg vil gerne slå fast, at der ikke findes en endegyldig rigtig måde at skrive slægtshistorie på. Jeg vil ikke med bogen sige: Sådan skal du gøre, eller det her må du endelig holde dig fra. Jeg vil med eksempler og vejledninger vise, hvordan det *kan* gøres. Der er mange muligheder, en anetavle skal ikke udformes på samme måde som en efterkommertavle, og man kan lade stoffet, de personer og steder, man har med at gøre, være med til at præge den historie eller den bog, der er slutmålet. Denne idébog skal først og fremmest tjene som inspiration.

Hvem er målgruppen?

I princippet henvender bogen sig til alle slægtsforskere. Uanset om du planlægger at sætte din komplette anetavle i ord eller vil nøjes med historien om dine oldeforældres tid som udvandrere i det fjerne Amerika, vil du kunne finde idéer og inspiration.

Mit håb er, at alle, der får bogen i hænderne, vil føle sig inspirerede til at gøre noget ved det. Til at overveje, om ikke skulle være muligt at få en historie ud af slægts-brikkerne. Og det rigtige tidspunkt? Jamen det er hver gang, du har fundet en ane eller et familiemedlem med en bare lidt usædvanlig, gribende eller tankevækkende historie! Skriv historien og leg med mulighederne – og find ud af, at du lærer noget om at udforme en beretning, hver gang du sætter dig ned og prøver at samle brikkerne til en historie.

Det er bare med at komme i gang. Husk, det kan godt blive for sent, men det er aldrig for tidligt!

Hvad bogen ikke er

Denne bog er ikke en vejledning i at anvende forskellige programmer i udformningen af din slægtshistorie. Det forudsættes, at du kan bruge Word og dit slægtsprogram og kan navigere på internettet, om ikke som superbruger så dog til husbehov. Du vil ikke finde trin-for-trin beskrivelser af, hvordan du fx arbejder med billeder i et tekstbehandlingsprogram. Der eksisterer så mange forskellige programmer og versioner af samme, at det ville være en umulig opgave at beskrive alle her. Heldigvis findes mange instruktive hæfter om diverse programmer og it-emner, og dem må jeg henvise dig til, hvis du har brug for hjælp.

På den anden side vil jeg hele vejen igennem bevæge mig på et tilgængeligt niveau, forstået på den måde, at de programmer, der omtales, vil være at finde i de fleste små hjem og er alment brugte. Her vil ikke være opfordringer til anskaffe store professionelle layoutprogrammer. Tværtimod er det et mål at vise, at man godt kan klare sig uden.

Nyt i 2. udgave

Der er sket en del, siden 1. udgaven kom for 9 år siden, og følgelig er bogen opdateret mange steder, ligesom enkelte emner har måttet stryges. Desuden er tilføjet et nyt kapitel om at skrive selvbiografi og mindre afsnit om at bruge podcasts som medie, at fortælle en god historie, om databeskyttelsesloven og at aflevere værket til Slægtsforskernes Bibliotek.

Juli 2022
Kathrine Tobiasen

1. kapitel – At skrive slægtshistorie

I dette kapitel tager vi nogle helt grundlæggende spørgsmål op. Hvad forstår vi overhovedet ved en slægtsbog? Skal vi give os i kast med at lave en sådan? Hvem skriver vi for, og hvornår er det rigtige tidspunkt? Endelig nogle tanker om, hvorfor jeg foretrækker at tale om slægtshistorie.

Slægtsforskere er samlere i stor stil. Vi er opdraget til at samle alle de små brikker af oplysninger om vores familiemedlemmer, som vi støder på i vores utrættelige søgen i kirkebøger, protokoller og alverdens andre kilder. Alt er af betydning i det store puslespil, vi samler brikkerne til, og alt registreres og arkiveres omhyggeligt. Er man alvorligt inficeret af slægtsforskerbacillen, kan det bliver til enorme mængder informationer. Som ligger lagret i slægtsprogrammet eller er noteret ned på papirlapper og (forhåbentlig) ordnet i et ringbind.

Pusleriet er spændende som en krimi, og for nogle bærer dette arbejde måske lønnen i sig selv. Man forsøger for at afklare, for at blive klogere på sig selv, og i fuld bevidsthed om, at andre sikkert synes, man er småtosset, arbejder man bare for sig selv. Og man fortsætter forskningen, fordi der hele tiden dukker nye brikker op, som der er en udfordring i at rubricere og sætte på plads. Detektivarbejdet med at finde oplysninger og løse gåder er alt nok, og man føler ingen uovervindelig trang til gå videre end det.

Men de fleste vil på et eller andet tidspunkt spørge sig selv: Hvad gør jeg med alle disse oplysninger? Hvordan får jeg bragt dem videre – til min familie eller andre, der måtte være interesserede? Hvis man ikke selv gør noget og ikke har en person med sans eller forståelse for det, man efterlader, når man selv stopper jagten, ja, så kommer det aldrig ud af ringbindet eller computeren. Ens formidable arbejdsindsats risikerer at ende som i vandrehistorien om farfars tætskrevne papirer, der var så gode at tænde op med, mens ringbindene fint kunne bruges til børnenes skoleopgaver. I en nyere version ville det nok hedde sig, at indholdet af harddisken blev slettet, så den kunne fyldes op med nye, vigtige ting ...

Lige netop her kommer denne bog ind. Hvis man vil ud af ringbindene, skufferne og harddiskene og skabe interesse for det, man med stor flid har samlet, må der formidling til. Det skal serveres i en form, der er spiselig for alle dem, der ikke er vant til at omgås kirkebøger og skifteprotokoller. Jeg håber med bogen at kunne hjælpe og inspirere til at komme i gang med formidlingen, med at fortælle slægtens historie, så andre har lyst til at læse eller høre med. For det er jo stensikkert: Interessen hos omgivelserne er der ikke af sig selv. Det er os, der må gøre en indsats for præsentere vores stof, så andre gider bruge tid på det. Og for at sikre, at

vores møjsommeligt indsamlede viden ikke forbliver bits og bytes i computeren eller ligegyldige skriverier i skuffen.

Slægtsbog eller -historie?

Jeg har med overlæg valgt at tale om *slægtshistorien* og ikke *slægtsbogen*¹. Når vi hører ordet slægtsbog, tænker vi på en fin gammel sag, tungt og fornemt indbundet, og anskaffet for en mindre formue. Den opbevares som et klenodie og tages sikkert sjældent frem, men den indeholder historien om ens slægt. Har man en slægtsbog i familien, er der ikke mere at komme efter, bogen er skrevet! At det sjældent forholder sig sådan i virkeligheden, at hele historien hermed er fortalt, er så en anden ting.

Lad os et øjeblik stoppe op ved, hvad Ordbog over det Danske Sprog har at sige om begrebet; denne autoritative sprogbibel giver følgende definition af ordet slægtsbog (eller slægtebog, som det hedder her): *bog, skrift, der indeholder en fortegnelse over en slægts medlemmer gennem tiderne; især om skrift, der indeholder stamtavlen for en slægt med oplysninger om (biografier af) slægtens medlemmer; spec. om de af adelsdamer, især i 16. og 17. aarh., forfattede familieoversigter; ogs. om historisk fremstilling af en slægts historie.*

Denne definition taler om fortegnelser og oversigter. Vi ser for os grafiske tavler med bokse for hver person eller lister med kolde fakta om tidspunkter og steder. De vil blive studeret med interesse af folk, der vil have dokumentation for deres herkomst, men vil næppe blive taget med i sofakrogen, når der skal hyggesæltes, og de vil kun med besvær sætte fantasien og forestillingsevnen i gang.

Det er ikke den form for slægtsbøger, der er emnet for denne bog. En nutidig form for slægtshistorier sætter formidlingen, fortællingen, i højsædet. Slægtshistorien skal gerne være – om ikke nervepirrende spændende så dog – interessevækkende, medrivende at læse. Den gamle form lagde vægt på skelettet, men i dag vil vi ikke nøjes med de bare knogler – der skal kød på. Vi skal væk fra det skematiske og alt for systematiske, hvis vi vil fange vore potentielle læsere og holde dem fast.

At gå i gang med at skrive en bog om sin slægt kan forekomme uoverskueligt. Alene det uundgåelige spørgsmål: Hvornår har man samlet sit stof om hele slægtens historie? er egnet til at sætte blokeringer op. For svaret på spørgsmålet kan jo aldrig været andet end et klart: Aldrig. Der vil altid kunne findes nye brikker et eller andet sted. En rod kan følges et spadestik dybere ned, nye oplysninger om tipoldemor kan dukke frem. Men alle disse forbehold skal ikke bruges som en undskyldning for ikke at komme i gang. Lad mig slå fast: Det er aldrig for tidligt at gå i gang med opgaven, men pludselig kan det være for sent.

Derfor bruger jeg ordet slægtshistorie. Slægtshistorie har ikke nødvendigvis det hele med. Selv den forkromede slægtsbog er ikke altomfattende, men handler måske kun om ens fædrene eller mødrene slægt. Man kan vælge at arbejde med en bestemt gren af familien, måske endda afgrænset til nogle få generationer. Lad os bare være ærlige: Alt er ikke lige interessant, nogle aner siger os mere end andre, og nogle kan det være meget svært over-

¹ At jeg foretrækker ordet 'slægtshistorie' betyder ikke, at 'slægtsbog' ikke vil optræde her i værket. For naturligvis kan der godt komme en fysisk *bog* ud af arbejdet med slægtshistorien. Min skelnen går på det rent indholdsmæssige.